

Augustinus ja Tony Sopranos rippituolissa

■ KIRSTI SALMI-NIKLANDER

Heikki Kujansivu & Laura Saarenmaa (toim.): *Tunnustus ja todistus. Näkökulmia kahteen elämän esittämisen tapaan.* Gaudeamus 2007.

Monet tieteelliset kustantajat suhtautuvat nykyisin varsin tyyliä artikkelikokoelmiin, erityisesti niihin, jotka syntyvät konferenssien ja seminaarien sivutuotteina. *Tunnustus ja todistus* osoittaa kuitenkin, että artikkelikokoelma on parhaimmillaan toimiva, uusia ajatuksia ja hedelmällistä keskustelua synnyttävä tieteellisen julkaisemisen muoto.

Kirjan perusidea on mietitty ja muotoiltu huolellisesti. Tunnustus (*confession*) ja todistus (*testimony*) ovat kaksi länsimaisen kulttuurin perustavaa ilmaisun lajia, jotka pohjautuvat sekä antiikin oikeuskäytäntöihin että juutalais-kristilliseen perinteeseen. Heikki Kujansivu ja Laura Saarenmaa toteavat esipuheessa, että näiden käsitteiden ympärille on muodostunut omat keskustelunsa, mutta ne on myös sekoitettu toisiinsa. Kirjan kunnianhimoisena lähtökohtana on tunnustuksen ja todistuksen käsitteiden analyttinen erittely ja vertailu. Molemmat käsitteet kytkeytyvät vahvasti omaelämäkerrallisen kerronnan erilaisiin lajeihin. Tunnustaminen on oman toiminnan asettamista muiden arvioitavaksi. Todistaminen taas suuntautuu ulospäin, koettuun ja nähtyyn. Todistuskertomusten aiheita ovat erityisesti traagiset historialliset

tapahtumat, kuten keskitysleirikokemukset.

Kirjan toimittajat lähtevät liikkeelle tämän päivän mediakulttuurista, jossa tunnustuksellinen puhe on noussut uudella tavalla keskeiseen asemaan. Mediakulttuuri painottuu koko kirjassa vahvasti, vaikka käsiteltävien kulttuurituotteiden historiallinen kaari lähtee liikkeelle Augustinuksen *Tunnustuksista*. Nykykulttuurin ilmiöille etsitään intertekstuaalisia vertailukohteita menneisyydestä, erityisesti kaunokirjallisuudesta. Tunnustaminen painottuu artikkeleissa vahvasti: se on keskeinen termi kolmessa ensimmäisessä aluvussa, joiden teemoja ovat toiseus, seksuaalisuus ja mediajulkisuus. Todistus-käsitteen pohdinnalle jää viimeinen alaluku, jossa Heikki Kujansivu ja Markku Lehtimäki pohtivat todistamisen problematiikkaa guatemalalaisen intiaaninaisen, ihmisoikeustaisteija Rigoberta Menchún haastatteluteoksen ja kaunokirjallisen journalismin näkökulmista.

Tunnustus ja tunnustaminen ovat suomen kielessä erityisen monimerkityksisiä termejä, jotka sisältävät sekä oman toiminnan tunnustamisen (*confession*), toisen osapuolen oikeuden tunnustamisen että toisen toiminnalle annettavan arvonannon (*recognition*). Tämä tekee kansainvälillä kielillä tuotetun tutkimuskirjallisuuden täsmällisen suomentamisen ongelmalliseksi. Heikki Kujansivu erittelee termien merkityksiä ensimmäisessä artikkelissaan, jonka tausesimerkkinä on performansitaideteos *Tunnustusten temppeli* (Guillermo Gómez-Pena & Roberto Sifuentes 1994). Tunnustusta ja todistamista erottaa Kujansivun mukaan niiden erilainen suun-

ta: tunnustuksen suunta on sisältä ulos, todistuksen taas ulkoa ulos.

Teoreettisista lähtökohdista Michel Foucault'n muotoilema tunnustuksen käsite *Seksuaalisuuden historiassa* (1998) nostetaan esille kaikissa mediajulkisuuteen kytkeytyvissä artikkeleissa. Foucault'n mukaan tunnustus on muuttunut uudella ajalla rituaalisesta katumusharjoituksesta kommunikatiiviseksi malliksi, joka ohjaa totuuden tuotantoa. Johanna Sumiala-Seppänen kiteyttää ja jatkaa Foucault'n tulkintoja: tunnustamisen maallistumista 1800-luvulla on seurannut myöhäismoderni tunnustamisen medioituminen. Mediakulttuurissa tunnustaminen on ritualisoitunut – jälleen? Susanna Paasonen taas viittaa Foucault'n analyysiin seksuaalisesta tunnustuksesta modernina minätekniikkana, joka rakentaa uudenlaisen nautinnon alueen. Jonkin verran hajanaiseksi jäävää Foucault-keskustelua olisi voinut kiteyttää ja terävöittää.

Siltoja menneestä nykyisyyteen

Muistitietotutkimus (*oral history research*), jota Suomessakin on sovellettu ja kehitetty erityisesti folkloristiikan piirissä, olisi tarjonnut täydennystä ohueksi jäävään todistus-pohdintaan sekä auttanut rakentamaan siltoja antiikin filosofien pohdintojen ja tämän päivän mediakulttuurin välille. Todistuskertomukset ovat nousseet taas kerran esille sisällissodan 90-vuotisjuhlamuiston yhteydessä. Samoin Katariina Lillqvistin *Uralin perhonen* -animaatioon liittyvä debatti osoitti jälleen, miten arkaluontoista faktan ja fiktion välinen rajanveto voi olla, etenkin jos se kytkeytyy seksuaalisuuteen. Tä-

tä kysymystä pohtivat Päivi Koivisto ja Lasse Kekki artikkeleissaan. Koivisto analysoi faktan ja fiktion rajankäyntiä Pentti Holapan *Ystävän muotokuva* -romaanissa, Kekki taas ulostulo- ja tunnustus-tematiikkaa Alan Leavittin ja David Hollinghurstin 1980-luvulla ilmestyneissä romaaneissa.

Suomalaisen (media)kulttuurin analyysi jää kirjassa varsin vähäiseksi, vaikka Johanna Sumiala-Seppänen analysoikin *Suomen Robinson* -ohjelmaa (2004), joka oli Suomen televisiohistorian siihen mennessä suurin tosi-tv-hanke. Myös alusta lähtien kotoisin voimin tuotetuissa tv-ohjelmissa riittäisi kuitenkin tutkittavaa. Onkohan kukaan mediatutkija vielä tarttunut esimerkiksi tuoreeseen kotimaiseen kulttuurisarjaan *Tahdon asia* (2005)? Se muistui mieleen Eeva Martikaisen artikkelin Augustinukseen viittaavasta lauseesta: ”[T]otuuden tunteminen on intellektiin kuuluva asia, siitä kiinni pitäminen on taas tahdon eli rakkauten asia (s. 57).” *Tahdon asia* onnistui harvinaisen hyvin yhdistämään arkielämän, kirpeän satiirin ja vakavat moraaliset pohdinnat, jotka kulkivat kepeän pinnan alla.

Mediakulttuuria käsittelevien artikkeleiden kohdalla koin paikoin hämmentävänä sen, mitä kulttuurituotteita kirjoittajat olettavat lukijoiden ilman muuta tuntevan. Mediatutkijat kuuluvat suurelta osin samaan sukupolveen, jossa ”kaikki” ymmärtävät ja jakavat tiettyjen kulttuurisarjojen keskeiset henkilöt ja tapahtumat. Esimerkiksi Laura Saarenmaa viittaa markiisi de Saden *Justinea* (1791) ja Samuel Richardsonin *Pamelaa* (1740) käsittelevän artikkelinsa alussa ja loppussa *Sinkkuelämää*-sarjaan (*Sex*

and the City 1999–2004) populaarin tunnustusfiktion perinteen jatkajana. Olen ehkä itse elänyt mediapimennossa, mutta olisin kaivannut hiukan havainnollisempaa selvitystä tämän sarjan sisällöstä vertailun pohjaksi. Sari Salin puolestaan vertailee artikkelissaan tuhkadutetun syyllisyyden ilmentymiä *Sopranos*-sarjassa ja Dostojevskin *Rikos ja rangaistus* -romaanissa niin havainnollisesti ja kiinnostavasti, että heräsi houkutus tutustua Sopranos-perheen vaiheisiin DVD:ltä.

Takakansitekstissä kirjaa suositellaan erityisesti kirjallisuuden ja media-alan opiskelijoille ja tutkijoille. Myös omassa oppiaineessani folkloristiikassa mediakulttuurin tuotteet ovat olleet suosittuja opinnäytteiden aiheita, vaikka opettajakunta on pyrkinyt suuntaamaan huomiota perinteisempiin suullisen tradition lajeihin ja muotoihin. Vastaavanlaista rajanvetoa käydään myös taiteentutkimuksen piirissä. Opettajat kokevat operoivansa oman kompetenssinnsä ääri rajoilla, kun opiskelijat esittelevät aiheinaan oudoilta kuullostavia kulttuurituotteita ja mediailmiöitä.

Mikäli jyrkkiä rajoja lähde-tään vetämään, monet opiskelijat vaihtavat mieluummin pääainetta kuin luopuvat mieliaiheestaan. Miten sitten tutkija ja opettaja voisi vakuuttaa opiskelijat siitä, että 1800-luvun kansankirjailijat tai sananparsimuistiinpanot voivat tarjota yhtä kiehtovia tutkimusongelmia ja -kohteita kuin tosi-tv tai *You-tube*? Tämän päivän suullinen perinne on niin vahvasti kytkeytynyt erilaisiin mediakulttuurin muotoihin, että niitä on oikeastaan mahdotonta tarkastella erillisinä ilmiöi-

nä. Rajanvetojen sijasta olisikin hedelmällisempää lähteä rakentamaan uudenlaisia siltoja ja kytkentöjä menneisyyden ja tämän päivän mediajulkisuuden välille lähtien liikkeelle kerronnan, visuaalisuuden ja yhteisöllisyyden muuttuvista muodoista. Näiden uusille pohdinnoille *Tunnustus ja todistus* antaa virikkeitä ja vankan pohjan.

Kirjoittaja on folkloristiikan dosentti ja Suomen Akatemian tutkijaohjuri Helsingin yliopistossa.